

*Elnur Kərimov**

Azərbaycan əmtəə nişanı hüququnda qarışdırılma ehtimalı anlayışı

Annotasiya

Bu məqalədə, ümumilikdə, sənaye mülkiyyətinə daxil olan əmtəə nişanı hüququnun Azərbaycanda hüquqi tənzimlənməsindəki problemlər və çatışmazlıqlar, əmtəə nişanlarının qeydiyyatından imtina və ya qeydə alınmış əmtəə nişanlarının qeydiyyatının ləğvi üçün əsas təşkil edən qarışdırılma ehtimalı araşdırılmışdır. Qarışdırılma ehtimalının müəyyən olunması üçün axtarılan əsas meyarlar öyrənilmiş, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi və məhkəmə qərarlarında əmtəə nişanından tələb olunan xüsusiyyətlər model olaraq Türkc əmtəə nişanı hüququ ilə müqayisə edilərək, boşluqların aradan qaldırılması üçün təklif və tövsiyələr verilmişdir.

Abstract

In this article, problems and lacunae in the legal regulation of trademark law as a part of industrial property law, in general, and likelihood of confusion being a ground for disapproval of registration and cancellation of registered trademark have been studied. Main criteria sought for determination of likelihood of confusion have been analyzed, required specifications for trademarks within laws of Azerbaijan Republic and case law have been compared with Turkish trademark law taken as a model, and proposals and recommendations for filling in the lacunae in the relevant laws have been given.

Mündəricat

Giriş.....	194
I. Azərbaycan hüququnda əmtəə nişanı anlayışı və qeydiyyatı.....	195
A. Əmtəə nişanı haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi.....	195
B. “Əmtəə nişanı” anlayışı: “mark” ve “trademark” tərcümə xətası?	196
C. Əmtəə nişanına sahiblik hüququ qorunan şəxslər - “təşəbbüs”, “sahibkar” yoxsa “hüquqi şəxs”?	198
D. Azərbaycanda əmtəə nişanlarının qeydiyyata alınması.....	199
II. Azərbaycan əmtəə nişanı hüququnda qarışdırılma ehtimalı.....	200
A. Əmtəə nişanının qeydə alınmasından imtinanın mütləq və digər əsasları	200

* Marmara Üniversitesi, Hüquq fakültəsi, 2-ci kurs magistr tələbəsi.

B. Qarışdırılma ehtimalının mütləq və digər imtina əsasları arasında yeri..	201
C. Qarışdırılma ehtimalının yoxlanılmasının təcrübi aspektləri.....	203
Nəticə.....	207

Giriş

Azərbaycan Respublikasının müstəqil olduğu 18 oktyabr 1991-ci il tarixindən etibarən hüququn hər sahəsində həyata keçirilən islahatlar sadəcə hüququn deyil, o cümlədən iqtisadiyyatın və ticarətin də çağdaş standart və tələblərə, geopolitik dəyişikliklərə adaptasiyasını özündə əks etdirirdi. Müstəqilliyin elan edilməsindən sonra, Əmtə Nişanları və coğrafi göstəricilər haqqında 12 İyun 1998-ci il tarixli Qanunun (bundan sonra “Əmtə Nişanı Qanunu”) qəbul edilməsi ilə bu sahədəki hüquqi islahatlar dövrü başa çatmış, əmtə nişanlarının texnologiyanın inkişafı əsrinə uyğun normalarının formalaşdırılması prosesi başlamışdır.

Azərbaycan Respublikasının hüquq sisteminin uyğunlaşdırılması prosesi ilə paralel, qanunvericilik beynəlxalq xüsusi hüquqda gedən unifikasiya proseslərinə də adaptasiya edilməli idi. Bu baxımdan, Azərbaycan Respublikası Madrid Protokollarına, Sənaye Mülkiyyətinin Qorunması haqqında 1883-cü il tarixli Paris Sazişinə, Nişanların Qeydiyyatına dair Əmtə və Xidmətlərin Təsnifatı haqqında Nitsa Sazişi, Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının Quruluş Sazişinə və sair beynəlxalq müqavilələrə üzv dövlətdir.

Məqalənin anlamında Azərbaycan əmtə nişanı hüququ sadəcə qanunvericiliyi deyil, məhkəmə qərarları və doktrinadakı görüşləri də əhatə edəcək. Xüsusilə, qarışdırılma ehtimalından bəhs edən ikinci hissədə məhkəmə qərarlarına mövzu olan və mövzu olmasa da, mediada qarışdırılan əmtə nişanlarına istinad edilməklə, Azərbaycan əmtə nişanı hüququna görə iki əmtə nişanının qarışdırılması üçün hansı kriteriyaların mövcud olduğu məsələsi işıqlandırılacaq.

I. Azərbaycan hüququnda əmtə nişanı anlayışı və qeydiyyatı

A. Əmtə nişanı haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi

Türk əmtə nişanı hüququ ilə müqayisə etsək, Azərbaycanda “əmtə nişanı”, “faydalı model” və “sənaye nümunəsi” kimi sənaye mülkiyyətinin növlərini tənzimləyən ticarət hüququ və ya ticari qanunvericilik son illər ortaya çıxan bir tendensiyadır. Türkiyədə qanuni qüvvədə olan Türk Ticarət

Qanunu kimi Azərbaycanda ticarət hüququnu tənzimləyəcək vahid bir qanun mövcud olmayıb, sənaye mülkiyyətinə daxil olan ayrı-ayrı institutlar fərqli qanunvericiliklərdə tənzimlənir. Buna səbəb isə təxminən 70 il Sovet İttifaqına daxil olan Azərbaycanın ittifaqın digər dövlətlərində olduğu kimi hüquq sisteminin ümumilikdə xüsusi mülkiyyəti və sahibkarlığı mülkiyyətin digər növləri qədər mühafizə altına almamasıdır.

¹ Bununla belə, müstəqilliyin elanından sonra, sənaye mülkiyyətini tənzimləmə dairəsinə aid edən qanunvericiliklər toplusunun birlikdə bir sənaye mülkiyyəti hüquq institutu yaratdığını söyləyə bilərik.

Sənaye mülkiyyətinin mühafizəsi üçün başlıca sazişlərdən olan Paris Sazişinə Azərbaycan 14 Sentyabr 1995-ci il tarixində qoşulmuşdur. Qanuni qüvvəyə mindiyi 12 İyun 1998-ci il tarixindən etibarən Azərbaycan Respublikasında əmtəə nişanlarının mühafizəsinə dair yeganə Əmtəə Nişanı Qanununun hazırlanması zamanı Paris və Madrid Sazişləri kimi beynəlxalq hüquqi mətnlərin rolu böyük olsa da, təəssüflə bildirmək lazımdır ki, bu mətnlərin daxili hüquqa implementasiyası zamanı, subyektiv faktorlar və tərcümə xətaları tətbiq dairəsinə bəzi məqamlarda daraltmış və ya genişləndirmişdir. Qanunun 2-ci maddəsinə əsasən, əmtəə nişanları və coğrafi göstəricilər haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından, bu Qanundan, Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericilik aktlarından və tərəfdar çıxdığı dövlətlərarası müqavilələrdən ibarətdir. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 148.2-ci maddəsinə görə, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələr Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik sisteminin ayrılmaz tərkib hissəsidir. Bu maddəni xatırlatmağımızda məqsəd odur ki, bir çox hüquq sahəsinin mənbəyi olduğu kimi, Azərbaycan əmtəə nişanı hüququnun da başlıca mənbələri sırasında ratifikasiya edilmiş beynəlxalq müqavilə və sazişlərin də olduğu aydın olsun.

Ölkədaxili qanunvericilikdən başqa, yuxarıda haqqında qısaca bəhs etdiyimiz və milli qanunvericiliyin tərkib hissəsi olan beynəlxalq sazişlərin siyahısını Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının Stokolm Quruluş Sazişi (1967), Paris, Madrid və Nitsa Sazişləri ilə bir daha xatırlamaq olar. Türkiyə Respublikasının 2017-ci ildə qəbul edilmiş Yeni Sənaye Mülkiyyəti Qanununun əmtəə nişanlarına dair hissəsinin hazırlanması zamanı istifadə edilmiş və Türkiyənin tərəf olduğu “Əmtəə Nişanları ilə əlaqədar Üzv Dövlətlərinin Hüquqlarının Uyğunlaşdırılmasına dair Birinci Direktiv (89/104 AET)” və “Birlik Əmtəə Nişanı haqqında Şura Nizamnaməsi (40/94/AET)”-nə Azərbaycan Respublikası tərəf olmasa da, “*de lege lata*”ya diqqət edilərsə, bu

¹ Mübariz Yolçiyev, *Azərbaycan hukukunda endüstriyel təsəvvürün qorunması*, 1 Qafqaz Universiteti Dergisi – Tarih, Hukuk və Siyasal Bilimler 199, 201 (2013).

sənədlərin də qanunvericiliyə bu və ya digər formada təsiri olduğu aydın olur.

B. “Əmtəə nişanı” anlayışı: “mark” və “trademark” tərcümə xətası?

Əmtəə Nişanı Qanununda qorunan hüququ münasibətlərin “əmtəə nişanı” olaraq müəyyən olunması, qanunun qoruduğu nişanların yalnız əmtəələrlə bağlı olan, əmtəə və malların üzərində görə biləcəyimiz işarələr olacağını düşünməyə əsas verir. Halbuki, Sənaye mülkiyyətinin qorunmasına dair 1883-cü il tarixli Paris Sazişində 1958-ci ilə qədər əmtəələrlə bağlı nişanların qorunması nəzərdə tutulsa da, 1958-ci ildə Lissabonda edilən dəyişiklikdən sonra², sadəcə əmtəələrlə əlaqədar deyil, xidmət nişanlarının da hüquqi tənzimlənmənin obyektinə olduğu qəbul edilmişdir.³ Bununla belə, Paris Sazişi bu nişanların qeydiyyatını dövlətlərin üzərinə öhdəlik olaraq qoymamış, bu kimi hallarda xidmət nişanlarının mühafizəsinin haqsız rəqabət hüququ kimi digər hüquq normaları ilə həyata keçirilməsinin labüdlüyünü vurğulamışdır.⁴

Beynəlxalq xüsusi hüquqda nişan olaraq, həm mal, həm də xidmət nişanlarının qorunması tendensiyası Azərbaycan Respublikasının əmtəə nişanı qanunvericiliyində də öz əksini tapmışdır. Belə ki, Əmtəə Nişanı Qanununun əsas anlayışlardan bəhs edən 1-ci maddəsinə görə, əmtəə nişanı – sahibkarın *əmtəələrini* və ya *xidmətlərini* digər sahibkarın əmtəələrindən və ya xidmətlərindən fərqləndirən və qrafik təsvir edilən nişan və ya nişanların hər hansı bir uzlaşmasıdır (kombinasiyasıdır). Əmtəə Nişanı Qanununun adında və bütün mətnində əmtəə nişanlarının qorunması nəzərdə tutulsa da, göründüyü kimi Əmtəə Nişanı Qanunu daha geniş qoruma təsbit edir və mal və xidmət nişanlarını mühafizə edir.

Fikrimizcə, ortaya çıxan problem ilk növbədə tərcümədən qaynaqlanır və nişanların beynəlxalq sənədlərin mətnlərində eyni zamanda bəzən “nişan” anlamında işlənən “mark”, bəzən də “əmtəə nişanı” (ticarət nişanı) mənasına gələn “trademark” kimi istifadə olunması bu sənədlərin milli hüquqa implementasiyası zamanı çətinliklərə səbəb olur. Bu isə beynəlxalq sazişlərə tərəf dövlətlərin orijinal mətnləri hərfi tərcümə ilə milli hüquqa implementasiyasından irəli gəlir. Nümunə olaraq qeyd edə bilərik ki, Paris Sazişinin orijinal mətnində həm əmtəə, həm də xidmət nişanlarının qorunmasını nəzərdə tutaraq “nişan” (mark) anlayışından istifadə olunsa da, 1994-cü il tarixli Əqli mülkiyyət hüquqlarının ticarətlə əlaqədar aspektləri

² Richard Schnopfhausen, Dietrich Heine, Vladan Katanic, *Intellectual Property Law in Austria*, 133 (2011).

³ Paris Sazişinin 6-cı mükərrər maddəsinin 5-ci bəndinə görə, “birlik ölkələri xidmət nişanlarının qorunmasını öhdəliyinə götürür. Qorunma üçün bu nişanların qeydiyyatı lazım deyildir”.

⁴ Joanna Schmidt-Szalewski, *The International Protection of Trademarks after the TRIPs Agreement*, 9 Duke J. Comp. & Int'l L. 189, 199 (1998-1999).

haqqında Sazişin (bundan sonra TRIPs Sazişi) mətnində “əmtəə nişanı” (trademark) ilə həm əmtəə, həm də xidmət nişanları Sazişin tətbiq dairəsinə daxil edilir. Lakin, maraqlıdır ki, Azərbaycan Respublikası nə Ümumdünya Ticarət Təşkilatının (ÜTT) Quruluş Sazişinə, nə də Sazişin 1 (c) bəndinə görə, əlavəsi olan TRIPs Sazişinə tərəf dövlətdir. Bu zaman, Əmtəə Nişanı Qanununun mətnində nəyə görə “əmtəə nişanı” ifadəsindən istifadə olunduğu məsələsi sual olaraq qalır. Digər nöqtəyi nəzərdən “əmtəə nişanı” ifadəsi nişanlara ticari xarakter yükləyir. Bu sahədə yazılmış hüquq ədəbiyyatlarında məhz buna görə, əmtəə nişanlarının iqtisadi xüsusiyyətləri və funksiyalarını qabardan, əmtəə nişanlarını iqtisadi yöndən xarakterizə edən yanaşmalara da rast gəlirik.⁵

Bununla belə, əmtəə və xidmət nişanları istifadə sferasına görə fərqli olsalar da, hər iki növ nişanı mühafizə edən hüquq normalarındakı eynilik səbəbilə, xüsusilə, ABŞ praktikasında əmtəə nişanı üzrə ixtisaslaşmış vəkillər nişan deyərək, həm əmtəə, həm də xidmət nişanlarına istinad edirlər.⁶

Azərbaycan əmtəə nişanı hüququ doktrinasında bu tənzimlənmə ilə bağlı bir yanaşmada, Əmtəə Nişanı Qanununun “əmtəə nişanı” ifadəsi ilə bütün növ nişanları nəzərdə tutmasında hər hansı problemin ortaya çıxmıyacağı, xidmətin də əslində əmtəənin xüsusi kateqoriyası olduğu bildirilmişdir.⁷ Yenə də, terminin ifadə etdiyi birbaşa mənada hər hansı anlaşılmazlığın ortaya çıxmaması üçün, Əmtəə Nişanı Qanununun mətnində, əksər beynəlxalq konvensiyalarda istifadə olunduğu kimi, “əmtəə nişanı” termini “nişan” ilə dəyişdirilməsini və bu terminlə xidmət nişanlarını da Əmtəə Nişanı Qanununun tətbiq dairəsi daxilində birbaşa göstərilməsini uyğun görürük.

Buna baxmayaraq, məqaləmizin bundan sonrakı qismində, həm əmtəə, həm də xidmət nişanları üçün qanunvericilikdə bugünkü tənzimlənməni diqqətə alaraq, “əmtəə nişanı” ifadəsi istifadə ediləcək.

C. Əmtəə nişanına sahiblik hüququ qorunan şəxslər - “təşəbbüs”, “sahibkar” yoxsa “hüquqi şəxs”?

Türk Yeni Sənaye Mülkiyyəti Qanununun əmtəə nişanının anlayışının verildiyi bənzər müddəası ilə müqayisə edilərsə, Azərbaycan Respublikasının Əmtəə Nişanı Qanununda Türk hüququndakından fərqli olaraq, “təşəbbüs” deyil, “sahibkar” ifadəsindən istifadə olunması da diqqət çəkir. Belə ki, Türkiyə Respublikasının Yeni Sənaye Mülkiyyəti Qanununun

⁵ William M. Landes , Richard A. Posner , *Trademark Law: An Economic Perspective*, 30 The Journal of Law and Economics 265, 309 (1987).

⁶ Paul W. Fulbright, What is the Difference Between a Trade Mark, a Service Mark and a Trade Name?, (2003), (<http://www.lawofficeofpaulwfulbright.com/admin.lawofficeofpaulwfulbright.lawoffice.com/CM/Trademarks/Trademarks22.html/>), (son giriş tarixi - 20 Noyabr 2016).

⁷ Sabir Allahverdiyev, Əqli mülkiyyət hüququ: dərs vəsaiti, 487 (2006).

4-cü maddəsinin ilk bəndinə görə, əmtəə nişanı bir təşəbbüsün mal və ya xidmətlərini başqa bir təşəbbüsün mal və ya xidmətlərindən ayırd etməsi şərt ilə, şəxs adları daxil olmaqla, xüsusilə sözlər, şəkillər, hərf, rəqəmlər və səslər, malların forması və qablaşdırılması kimi şəkillə göstərilə bilən və ya bənzər formada ifadə edilə bilən, çap vasitəsilə yayımlana və çoxaldıla bilən bütün növ işarələrdən ibarətdir.⁸ “Hüquqi şəxs” terminin istifadəsini uyğun görən doktrinal yanaşmalardan fərqli olaraq⁹, həm Türk, həm də Azərbaycan hüququnda əmtəə nişanı sahibliyi qorunan şəxslərin fiziki və hüquqi şəxslər ola bilməsinə görə, “təşəbbüs” və “sahibkar” ifadələrinin doğru istifadə olunduğunu hesab edirik. Azərbaycan Respublikasının 15 Dekabr 1992-ci il tarixli Sahibkarlıq fəaliyyətli haqqında Qanununun 3-cü maddəsinə görə, sahibkarlığın subyektləri fərdi sahibkarlar və hüquqi şəxslər ola bilər. Əmtəə nişanı hüququnda qorunan “sahibkarlıq” termini isə, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 13-cü maddəsində, “şəxsin müstəqil surətdə həyata keçirdiyi, əsas məqsədi əmlak istifadəsindən, əmtəə satışından, işlər görülməsindən və ya xidmətlər göstərilməsindən mənfəət (fərdi sahibkarlar tərəfindən gəlir) götürülməsi olan fəaliyyətdir” kimi izah edilmişdir. Başqa sözlə, istifadə olunan “sahibkar” anlayışı həm istehsal olunan mallar və göstərilən xidmətlərdən ibarət olan müstəqil fəaliyyəti həyata keçirən şəxsi ifadə edir və əmtəə və xidmət nişanlarının heç biri baxımından anlaşılmazlığa səbəb olmur.

Xüsusilə, türk hüquq doktrinasında, həm “sahibkar”, həm də “təşəbbüs” terminlərinə tətbiq edilə biləcək yanaşmalar mövcuddur. Bu ifadə formasını doğru hesab edən müəlliflərdən, Tekinalp “təşəbbüs” sözünün ayırd etmə qabiliyyətinin olduğuna görə,¹⁰ Yasaman və Kaya isə, bu ifadə ilə əmtəə nişanının kommersiya hüquqi şəxslər xaricində dərnək, vəqf kimi təşəbbüslər¹¹, habelə hüquqi şəxslərdən başqa, fərdi sahibkarlıq formasında fəaliyyət göstərən təşəbbüslər və fiziki şəxslər tərəfindən¹² istifadəsinin mümkün olması ilə əsaslandırılmışlar.

D. Azərbaycanda əmtəə nişanlarının qeydiyyatına alınması

Əmtəə Nişanı Qanununa nəzər yetirsək, əmtəə nişanının qorunması müddəti qeydiyyatın tamamlandığı tarixdən deyil, qeydiyyat üçün müraciətin edildiyi tarixdən, 10 il müddətində hesablanır. Lakin Azərbaycan əmtəə nişanı qanunvericiliyində bu tənzimlənmə ilə bağlı başlıca əskiklik, qanunvericilikdə əmtəə nişanı müraciətlərinin elan olunması və bu üsulla üçüncü şəxslərin fikir və etirazlarına təqdim edilməsi prosedurunun mövcud

⁸ Cornish, W.R., *Intellectual Property: Patents, Copyright, Trademarks and Allied Rights*, 2nd edition Sweet & Maxwell, 440 (1993).

⁹ Sabih Arkan, *Marka Hukuku*, 36 (1997).

¹⁰ Ünal Tekinalp, *Fikri Mülkiyyət Hukuku*. 4. Nəşr, 350 (2005).

¹¹ Hamdi Yasaman, *Marka Hukuku* 556 sayılı KHK Şərhi. C I, 60 (2004).

¹² Yuxarıda istinad 9, 17.

olmamasıdır. Qanunverici müraciətlərin müvafiq icra hakimiyyəti orqanı olan Patent İdarəsinə təqdim edildiyi zaman, müraciətlərin Patent İdarəsi tərəfindən ekspertiza nəticələrinə görə təkbəşinə dəyərləndirilməsi və qərar verilməsini tənzimləməklə üçüncü şəxslərin müraciətlər barəsində fikir və ya etirazlar irəli sürməsinin qarşısını almışdır. Əmtəə nişanlarına dair hüquq doktrinasında Azərbaycan əmtəə nişanı hüququnda əmtəə nişanı müraciətlərinin dəyərləndirilməsinin yoxlama sisteminə görə idarə edildiyi, məhdud və tam yoxlama kimi iki növdən ibarət olan yoxlama sistemində Azərbaycanda qanunvericiliyin tam yoxlama sisteminə üstünlük verdiyinin aydın olduğundan bəhs edilir¹³. Qeyd edək ki, bu sistem əmtəə nişanının yeniliyi (ilkinliyini) və özünəməxsusluğu da daxil olmaqla, bütün xüsusiyyətlərin qeydiyyatı üçün müraciət edilmiş əmtəə nişanında axtarılması üzərində qurulub. Başqa sözlə, üçüncü şəxslər qeydiyyatı üçün müraciət edilmiş əmtəə nişanlarının bazaradakı əmtəə nişanlarla qarışdırılma ehtimalı olduğunu Patent İdarəsinə bildirə bilmədiyi üçün, Patent İdarəsi ümumi xüsusiyyətlər üzərindən tam yoxlamayı həyata keçirir. Bu yoxlamanın olduqca mürəkkəb prosesdən ibarət olduğunu nəzərə alsaq, bu sahədə müasir texnologiya və sistemlərin tətbiqinin zəruriliyindən danışmaq olar. Xüsusilə, yoxlamanın bu növündən istifadə edən patent ofislərinin əmtəə nişanlarının təsvirinə görə müqayisə aparıb, oxşarlıq olan əmtəə nişanlarını ortaya çıxaracaq CORE sistemi kimi texnoloji nailiyyətlərdən istifadə etməsi qaçılmaz olur.¹⁴

Yoxlama nəticəsində Patent İdarəsinin qərarından Apellyasiya Şurasına müraciət mümkün olsa da, qanunvericiliyə əsasən, bu şuraya müraciətin subyektii iddiaçı olan əmtəə nişanı qeydiyyatı üçün müraciət etmiş şəxsdir. Tam yoxlama sisteminin səbəb olduğu nəticələrdən biri kimi qərardan Apellyasiya Şurasına müraciət edə bilməyən üçüncü şəxslər bu mərhələdə də əmtəə nişanlarının qeydiyyatına mane ola bilmirlər. Qarışdırılma ehtimalı olan əmtəə nişanlarının qeydiyyatına mane ola bilməyən şəxslərin istifadə edə biləcəyi hüquqi vasitə Patent İdarəsinin və ya Apellyasiya Şurasının yekun xarakterli qərarından məhkəmədə iddia qaldıraraq hüquqlarının qorunmasını tələb etməkdir. Burada aidiyyəti məhkəmələr rolunda inzibati-iqtisadi məhkəmələr çıxış edir. Buna səbəb Patent İdarəsinin qərarlarının inzibati xarakterli olmasından əlavə, əlaqəli hüquq münasibətlərinin iqtisadi, ticari təbiətidir.

Fikrimizcə, qərar verilmədən öncə bülletəndə elan edilməyən bir əmtəə nişanı hər bir halda cəmiyyətin maraqlı şəxslər dairəsindən uzaq qalır, beləliklə, idarədaxili etiraz mexanizmlərinin üçüncü şəxslərə tanınmaması

¹³ Yuxarıda istinad 7, 490.

¹⁴ J.K. Wu, C.P. Lam, B.M. Mehtre, Y.J. Gao, A. Desai Narasimhalu, *Content-Based Retrieval for Trademark Registration*, 3 Multimedia Tools and Applications Kluwer Academic Publishers 245, 247 (1996).

əmtəə nişanının qorunma müddətinin iddia sənədinin verildiyi tarixdən başladığını tənzimləyən Əmtəə Nişanı Qanununun 21-ci maddəsinin də qoruma çevrəsini daraldan amildir. Çünki hələ qeydiyyatla alınmamış, iddiaçısına qeydiyyat şəhadətnaməsi verilməmiş əmtəə nişanını iddia sənədinin verildiyi tarixdən qorumağı seçən qanunvericinin məqsədi əmtəə nişanı müraciətinin edildiyi tarixdən qeydiyyat tarixinə qədər onu üçüncü şəxslərin qanunsuz hərəkətlərindən qorumaqdır. Əmtəə nişanı hüququ müstəsna hüquq olub hamı və hər kəsə qarşı irəli sürülə bilər. Müraciət anından belə bir haqqın iddiaçıya tanınması isə maddənin beynəlxalq sazişlərin mətnlərindən eynilə götürülməsindən irəli gəlir. Beynəlxalq sazişlərin mətnlərində, o cümlədən Türkiyə əmtəə nişanı qanunvericiliyində tam deyil, məhdud yoxlama sisteminin tətbiq olunması belə bir tənzimləmənin effektivliyini təmin edir. Azərbaycan əmtəə nişanı qanunvericiliyində isə, üçüncü şəxslər qeydiyyat üçün iddia sənədi verilmiş əmtəə nişanları haqqında məlumatlı olmadıqları üçün, qorunacaq mənafe də dar çərçivədə mövcud olacaqdır. Hər bir halda qeydiyyat üçün müraciət edilmiş əmtəə nişanı ilə bənzər bir nişan artıq istifadə edilməyə başlayarsa, istifadənin əmtəə nişanı haqqına təcavüz təşkil etdiyi bütün hallarda bu maddə tətbiq olunacaq; ancaq bizim qənaətimiz əmtəə nişanı haqqına təcavüzün belə bir formasının artıq bazarda mövcud olan əmtəə nişanlarına dair haqlara təcavüzdən daha az qarşılacağımız hal olduğu yönündədir.

II. Azərbaycan əmtəə nişanı hüququnda qarışdırılma ehtimalı

A. Əmtəə nişanının qeydə alınmasından imtinanın mütləq və digər əsasları

İmtinanın mütləq əsasları elə əsaslardır ki, qeydiyyatı üçün müraciət edilmiş əmtəə nişanı hər hansı üçüncü şəxsin etirazına ehtiyac qalmadan Patent İdarəsi tərəfindən təkbaşına yoxlanılaraq qeydiyyatdan imtina üçün bu əsaslar aşkar edildiyi zaman imtina edilir. Əmtəə Nişanı Qanununun 5-ci maddəsində sadalanan qeydiyyatdan imtina üçün mütləq əsaslar Patent İdarəsi tərəfindən təkbaşına yoxlanılan əsaslar olub maddənin sonuncu bəndindəki bənd istisna təşkil edir.

Əmtəə Nişanı Qanununda əmtəə nişanının qeydiyyatından imtina üçün mütləq əsaslardan başqa digər əsaslar 6-cı maddədə sadalanmışdır. Sözü gedən maddə kifayət qədər fərqli bir qoruma dairəsi müəyyən edərək, beynəlxalq sazişlərdə istifadə olunan "nisbi əsaslar" yerinə "digər əsaslar" ifadəsindən istifadə etmişdir. Digər əsasların beynəlxalq sazişlərdə sadalanan nisbi əsaslarla müqayisədə səciyyəvi cəhəti bu əsasların da Patent İdarəsi tərəfindən üçüncü şəxslərin etiraz və ya şikayətlərinə müvafiq olaraq deyil, təkbaşına yoxlamasıdır. Belə olan halda, digər əsaslar da praktiki baxımdan

bir mütləq əsas xüsusiyyəti daşıyır; ancaq onlardan fərqli olaraq, digər əsasların tətbiqi ilə bir əmtəə nişanının qeydiyyatına maneə törədə bilməsi üçün əmtəə nişanının qeydiyyatı üçün müraciətdən əvvəl yaranmış və həmin əmtəə nişanı üzərində üçüncü bir şəxsə məxsus haqq mövcud olmalıdır. Başqa sözlə, mütləq əsaslar əmtəə nişanının özünəməxsus quruluşundan irəli gələn əsaslar olduğu halda, digər əsaslar əmtəə nişanı üzərində öncədən mövcud olan bir haqdan qaynaqlanır. Beləliklə, Əmtəə Nişanı Qanunu qeydiyyata qədərki müddət üçün üçüncü şəxsləri etiraz və ya şikayət prosedurlarından uzaq tutduğu kimi, haqlı olaraq, “nisbi əsaslar” yox, “digər əsaslar” ifadəsindən istifadə etmişdir. Bununla belə, biz ticari və iqtisadi fəaliyyətin qoruna bilməsi üçün üçüncü şəxslərin də bu və ya digər şəkildə əmtəə nişanlarının qeydiyyata alınması üçün ilkin və əsas yoxlama mərhələlərində iştirakının təmin olunmasının, bülletenlərin sadəcə qeydiyyatı təsdiq edilmiş əmtəə nişanlar üçün deyil, həm də qeydiyyat üçün müraciət olunmuş əmtəə nişanlar üçün hazırlanıb nəşr edilməsinin bir metod kimi tətbiqinin tərəfdarıyıq.

B. Qarışdırılma ehtimalının mütləq və digər imtina əsasları arasında yeri

Qarışdırılma ehtimalı bir əmtəə nişanı ilə eyni və ya ayırd edilə bilməyəcək qədər bənzər əmtəə nişanlarının eyni və ya bənzər mal və ya xidmətlərdə istifadəsi zamanı ortaya çıxır. Əgər qarışdırılan əmtəə nişanlarından biri özünə xas xüsusiyyətlərdən birinə, digər əmtəə nişanlardan ayırd ediciliyə sahib deyilsə, yaxud ayırd edicilik zəif səviyyədədirsə, deməli qarışdırılma ehtimalı mövcuddur. Əmtəə nişanı üçün başlıca cəhət onun ayırd ediciliyi olmalıdır, hətta məhkəmələr əmtəə nişanlarının tanınmışlığını yoxlayarkən bu tanınmışlığın onun ayırd ediciliyi ilə nə dərəcədə əlaqəli olduğunu da nəzərə alırlar.¹⁵ Azərbaycan əmtəə nişanı hüquq doktrinasında bu məsələyə münasibət əmtəə nişanının orijinallığının olmaması ilə əlaqələndirilmiş və orijinallıq ifadəsinin Əmtəə Nişanı Qanununda istifadə olunmamasına baxmayaraq, Əmtəə Nişanı Qanunu üçün bir əmtəə nişanında axtarılan başlıca xüsusiyyət olduğu yönündədir. Orijinallıq mal və ya xidmətləri fərdiləşdirmək qabiliyyətidir.¹⁶

Türk Yeni Sənaye Mülkiyyəti Qanununun mütləq imtina əsaslarını tənzimləyən 5-ci maddəsinin eyni və ya eyni növ mal və ya xidmətlərlə əlaqədar olaraq qeydiyyata alınmış və ya daha əvvəlcədən qeydiyyat üçün müraciət edilmiş əmtəə nişanı ilə eyni və ya ayırd edilə bilməyəcək qədər bənzər əmtəə nişanların qeydiyyata alınma bilməyəcəyindən bəhs edən 5/ç bəndi Azərbaycan Əmtəə Nişanı Qanunundakı mütləq imtina əsasları

¹⁵ Mathias Strasser, *The Rational Basis of Trademark Protection Revisited: Putting the Dilution Doctrine into Context*, Fordham Intell. Prop. Media & Ent. L.J, 408-409, (2006).

¹⁶ *Yuxarıda istinad* 7, 480.

arasında tənziplənmiş, qarışdırılma ehtimalının bu növünə digər imtina əsasları arasında, 6-cı maddənin "a" bəndində yer verilmişdir. Bu ehtimalın yoxlanılması da aydın olduğu üzrə, Patent İdarəsinə aiddir.

Yuxarıda araşdırdığımız maddələrdən və müqayisəli hüquqdan da aydın olduğu qədər Azərbaycan əmtəə nişanı hüququnda üçüncü şəxslər onların əmtəə nişanları ilə eyni və ya ayırd edilə bilməyəcək qədər bənzər əmtəə nişanlarının eyni və ya bənzər mal və ya xidmətlərdə, yəni rəqib olduğu sahələrdə qeydiyyatının istənilədiyi hallarda, bu iddialar bülletəndə elan olunmadığı üçün xəbərdar ola və qeydiyyata əngəl ola bilməzlər. Xüsusilə qeyd etməyi lazım bilirik ki, bu etirazların qeydiyyat üçün müraciət mərhələsində hüququ pozulma təhlükəsi qarşısında qalan əmtəə nişanının gerçək sahibi belə müraciətdən hər hansı bir yolla xəbərdar olsa belə, sadəcə inzibati icraat qaydasında müraciəti yox, həm də müraciətin yekunu olaraq verilən qərarı mübahisələndirə bilər. Belə etiraz və şikayətlər ya məhkəmə qaydasında, ya da inzibati icraatın ümumi qaydaları çərçivəsində Apellyasiya Şurasına müraciətlə həyata keçirilməlidir. Belə bir tənzipləmə qaydası isə, sözsüz, əmtəə nişanı haqqına təcavüz edən və qarışdırılma ehtimalı yaradan eyni və ya ayırd edilə bilməyəcək qədər bənzər əmtəə nişanlarının asanlıqla qeydiyyata alınmasına yol açır. Eyni hallar etiraz və ya şikayət proseduru izləyən əmtəə nişanının gerçək sahibi tərəfindən inzibati prosessual hüququn qaydalarına müvafiq şəkildə müvəqqəti müdafiə tədbiri istənilmədiyi hallarda həmçinin haqsız rəqabət yarada bilər.

Türk Yeni Sənaye Mülkiyyəti Qanununun nisbi imtina əsaslarını tənzipləyən 6-cı maddəsinin 1-ci maddəsində, habelə 7-ci maddəsinin 2/a bəndində haqqında bəhs edilən "xalq tərəfindən əlaqələndirilmə ehtimalı" ifadəsi (başqa əmtəə nişanları ilə qarışdırılmasa da, onlar arasında bir şirkət və ya xidmət səviyyəsində əlaqənin mövcud olması zənninə qapılma) Azərbaycan Əmtəə Nişanı Qanununda istifadə olunmamışdır. Buna baxmayaraq, fikrimizcə, qeydiyyat üçün iddiaların yoxlanılması və ya qeydiyyatdan sonra üçüncü şəxslərin etirazlarının Patent İdarəsi və ya məhkəmədə nəzərdən keçirilməsi zamanı əmtəə nişanının qarışdırılma ehtimalı və dolayısı olaraq, haqsız rəqabət yaradıb yaratmadığını müəyyən edərkən xalq tərəfindən qarışdırılma ehtimalı Əmtəə Nişanı Qanununun 25-ci maddəsinə əsasən, mütləq diqqətə alınmalı və belə ehtimal varsa, qeydiyyat əngəllənməli, bu mümkün deyilsə, qeydə alınmış əmtəə nişanının qeydiyyatı müvafiq səlahiyyətli orqanın və yaxud məhkəmənin qərarı ilə etibarsız hesab olunmalıdır.

C. Qarışdırılma ehtimalının yoxlanılmasının təcrübi aspektləri

Əmtəə Nişanı Qanununda qarışdırılma ehtimalından qeydiyyatdan imtina əsasları arasında dolayısı olaraq bəhs edilsə də, bu Qanunun 25-ci maddəsində

qarışdırılma ehtimalı ifadəsindən istifadə olunmuşdur. Maddənin 2-ci bəndinə əsasən, Qeydiyyatda alınmış əmtəə nişanının sahibi razılığı olmadan ona məxsus əmtəə nişanının əhatə etdiyi əmtəə və ya xidmətlərlə eyni, yaxud onlara oxşar əmtəə və ya xidmətlər üçün eyni və ya oxşar əmtəə nişanından (işarədən) üçüncü şəxs ticarətdə istifadə etməsinin qarşısını almaqda müstəsna hüquqa malikdir (əgər belə istifadə nəticəsində əmtəə və ya xidmətlərin *qarışdırılma ehtimalı* yaranırsa). Qarışdırılma ehtimalının təbiəti etibarilə ortaya çıxdığının prezumpsiya edildiyi an – qeydiyyatda alınmış əmtəə nişanı ilə eyni əmtəə nişanının eyni mal və ya xidmətlərdə istifadə olunması halı Əmtəə Nişanı Qanununda açıq şəkildə təsbit edilmişdir. Yəni TRIPs Sazişinin 16-cı maddəsindəki - eyni mal və ya xidmətlər üçün eyni işarənin istifadə olunmasının qarışdırılma ehtimalının yaratdığı prezumpsiyasına olduğu kimi Əmtəə Nişanı Qanununun 25. maddəsində yer verilmişdir.

Bununla belə, Əmtəə Nişanı Qanununda qarışdırılma ehtimalının yoxlanılması zamanı kimlər tərəfindən əmtəə nişanlarının qarışdırılmasına diqqət edilməli olduğu, bütün xalqın, yoxsa cəmiyyətin maraqlı şəxslər dairəsinin fikrinin əsas götürüləcəyi məsələsi təsbit edilməmişdir. Belə olduğu halda, qeydiyyatdan keçmiş əmtəə nişanının sahibinə təqdim olunan qoruma dairəsinin uc nöqtələrini müəyyənləşdirmək üçün praktikaya, xüsusilə məhkəmə qərarlarına nəzər yetirmək tələb olunur.

Birinci instansiya məhkəmə qərarlarının birinin mövzusu olmuş bir mübahisədə, iddiaçı qismində çıxış edən sement bazarında tanınan və qeydiyyatdan keçmiş "AZBENTONİT" əmtəə nişanının sahibi "Garant İnşaat Sənaye" Ltd cavabdeh "Laçın-1" müəssisəsi tərəfindən istehsal olunan və yenicə qeydiyyatdan keçmiş "AZBETON" əmtəə nişanlı sementlərin Əmtəə Nişanı Qanununun 25-ci maddəsinə uyğun olaraq, satışının əngəllənməsini və əmtəə nişanının etibarsız elan edilməsini məhkəmədən istəmişdir. Cavabdeh şirkətin sement kisələrinin üzərindəki təsvirlərin oxşar olmadığını və "AZBETON" əmtəə nişanının Patent İdarəsi tərəfindən qeydiyyatdan keçmiş əmtəə nişanı olduğunu bildirməsinə baxmayaraq, Azad İstehlakçılar Birliyinin məsələyə münasibətinə uyğun şəkildə yekun qərar verən 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisad Məhkəməsi "AZBETON" əmtəə nişanlı sement kisələrinin üzərindəki yazı tipinin və rəngin "AZBENTONİT" əmtəə nişanındakı ilə eyni olduğunu və bu oxşarlıq ucbatından istehlakçıların əmtəə nişanlarını qarışdıracaqları nəticəsinə gəlmişdir. Qarışdırılma ehtimalının yoxlanılması Azad İstehlakçılar Birliyinin sement kisələrinin müştəriləri və istehlakçıları arasında həyata keçirdiyi sorğu ilə həyata keçirilmiş və istehlakçıların əksəriyyəti bu qarışdırılmanın sement kisələrinin rəngi və dizaynından qaynaqlandığını bildiriblər. Bundan əlavə, iddiaçı tərəf "AZBETON" əmtəə nişanının 18.03.2016 tarixli qeydiyyat şəhadətnaməsində sadəcə 19-cu mal və xidmət sinfində sement malları üçün qeydiyyatın tanındığını bildirərək, əmtəə nişanının nə rənginin, nə də qorunan ünsürlərin

ayrıca müəyyən olunduğunu, buna görə də bu əmtəə nişanının “AZBENTONİT” əmtəə nişanının rənglərində dizaynı və paketlənməsinin, o cümlədən istifadəsinin əmtəə nişanına təcavüz təşkil etdiyi, dolayısı olaraq haqsız rəqabət də yaratdığını irəli sürmüşdür. 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisad Məhkəməsinin yekun qərarı da bu istiqamətdə olub cavabdeh tərəfin “AZBETON” əmtəə nişanlı sement kisələrinin hər hansı bazarda satışını qadağan etmiş və dizaynın dəyişdirilməsi üçün xəbərdarlıq etmişdir. Fikrimizcə, əmtəə nişanları arasında vizual qarışdırılma sadəcə dizayn və rənglərdə deyil, eyni zamanda əmtəə nişanının adında və bu adın yazı tipindən qaynaqlanan bir qarışdırılma olduğu üçün və daha əvvəlki tarixdə qeydiyyatdan keçmiş “AZBENTONİT” əmtəə nişanı bazarda müəyyən bir tanınmışlıq səviyyəsinə çatdığına görə qarışdırılma ehtimalı daha yüksək həddə çatdığı üçün, habelə sement istehlakçısı olan müştəri qrupunun sement alanda diqqət yetirdiklərinin əmtəə nişanının keyfiyyətinin onun adı ilə əlaqələndirdikləri üçün əmtəə nişanlarına eyni məsafədə olduqlarını nəzərə alsaq, məhkəmənin qərarı düzgün olmuşdur. Əmtəə nişanının qeydiyyat şəhadətnaməsindəki məlumatlar, rəng və əmtəə nişanının adındakı əlavə elementlərin qoruma çərçivəsinə alınmaması da cavabdehin əmtəə nişanının zəif əmtəə nişanı olduğunu və asanlıqla haqsız rəqabət yarada biləcəyini göstərir. Qeydiyyat şəhadətnaməsində sadəcə adı qorunan bir əmtəə nişanı istənilən dizaynı seçərək əmtəə nişanından istifadə edə bilməz; ancaq əlbəttə ki, əmtəə nişanının adı və rəngli dizaynı ilə birlikdə qeydiyyata alınaraq qorunduğu hallar istisna təşkil edir.

“AZBENTONİT” əmtəə nişanı ilə əlaqədar məhkəmə mübahisələrinə dair ortaya çıxan başlıca problem bu mübahisədə hər iki əmtəə nişanının qeydiyyata alınmış əmtəə nişanı olmasıdır. Çünki qeydiyyata alınmış bir əmtəə nişanının qarışdırılma ehtimalı yaratması, başqa bir əmtəə nişanı haqqına təcavüz etməsi qəbul edilə bilməz. Xüsusilə də, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, üçüncü şəxslər qeydiyyat prosedurlarından kənar qaldıqları üçün, Patent İdarəsinin nəzərindən qaçan və qeydiyyata alınan əmtəə nişanlarının etibarsız elan edilməsində ciddi problemlər ortaya çıxa bilər. Türk əmtəə nişanında Ali Məhkəmə qərarları ilə artıq bir presedent formalaşdırmış görüshə görə, qanuni qeydiyyata alınmış əmtəə nişanı başqa əmtəə nişanı haqqına təcavüz etməz, buna görə etibarsız elan oluna bilməz.¹⁷ Ona görə də, qeydiyyatlı əmtəə nişanını mübahisələndirə bilmək üçün onun qeydiyyatına zidd şəkildə istifadə olunduğunu sübut etmək gərəkdir.

Sement sənayesində məhkəmə mübahisəsinə mövzu olmasa da, cəmiyyətlə, xüsusilə mediada Azad İstehlakçılar Birliyi tərəfindən mübahisələndirilən əmtəə nişanları mövcuddur. Sement sənayesində Azərbaycanda artıq müəyyən bir tanınmışlıq səviyyəsinə çatmış

¹⁷ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E.1990/2999, K.1991/4754, T.23.09.1991, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.

“GARADAGH” əmtəə nişanı ilə qarışdırılma ehtimalı yaradan “ARADAGH” və “GARLIDAGH” əmtəə nişanlı sement kisələri bazara yayılmış və bu sui-istifadə mediada tənqid edilmişdir. Qarışdırılma ehtimalı olan və haqsız yarar yaradacaq oxşar əmtəə nişanlarına sement bazarının digər məşhur əmtəə nişanı “MƏTANƏT A”-ya bənzər olan “MƏHARƏTLİ AB” və “MƏTANƏTLİ AB” nümunələri verilə bilər. Azad İstehlakçılar Birliyinin hərəkətə keçməsi ilə bazardan çıxarılan “MƏHARƏTLİ AB” əmtəə nişanındakı əsas ünsürü ifadə edən sözün mənası aydın olduğu kimi, “MƏTANƏT A” əmtəə nişanındakından fərqlidir. Bununla belə, əmtəə nişanları arasında vizual və fonetik səslənmə bənzərliyi və sement kisələrinin üzərindəki dizayn, rənglər, yazı tipi, forması əmtəə nişanları arasında qarışdırılma ehtimalı olduğunu göstərən faktorlardır. Bundan əlavə, fikrimizcə, əmtəə nişanlarının eyni növdən olan mallar üçün istifadə olunması da vizual və səslənmədəki oxşarlıqla birlikdə qarışdırılma yaradan amillərdəndir. Yuxarıdakı nümunələrdəki sement kisələrinin alıcıları daha çox aldığı məhsulun keyfiyyətinə diqqət yetirən ustalar və inşaat mühəndisləri olmalarına baxmayaraq, onlar bu iki məhsul arasında seçim edərkən, fərqli amma oxşar məhsullar olaraq deyil, eyni şirkətin “AB” sinfindən məhsulu olaraq qəbul edib “MƏHARƏTLİ AB” sementini seçə bilərlər. Əlbəttə, “MƏTANƏT A” əmtəə nişanının ölkə daxilindəki tanınmışlığı da qarışdırılma ehtimalının yüksək olmasına təsir göstərir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsində görülmüş yeni tarixli mübahisələrdən birində iddiaçı “189 Taksi Xidməti” MMC, cavabdeh Patent İdarəsinə qarşı üçüncü şəxs “Call Center” MMC leyhinə verilmiş Bakı İnzibati-İqtisad Məhkəməsinin qərarından apellyasiya şikayəti vermişdir.¹⁸ Bu məhkəmə mübahisəsində qeydiyyatla alınmış “189 Taksi Xidməti” əmtəə nişanına qarşı “Call Center” şirkət tərəfindən Patent İdarəsinin Apellyasiya Şurasına əvvəlcə etiraz edilmiş, etirazın nəticəsində Şuranın 11.11.2015 tarixli qərarı ilə əmtəə nişanının qeydiyyatı etibarsız elan edilmiş, etibarsız elan olunma haqqında qərarı 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisad Məhkəməsində mübahisələndirən taksi xidməti şirkəti mübahisəni yenə uduzmuşdur. Yerli məhkəmə “Call Center” tərəfindən 2009-cu il tarixindən bəri istifadənin əmtəə nişanının tanınmış olması nəticəsinə gələ bilmək üçün yetərli hesab etmiş və qeydiyyatı etibarsız elan etmişdir.

Apellyasiya Məhkəməsinə təqdim olunan sübutlarda iddiaçı tərəf “Call Center” şirkətinin iddiaçının qeydiyyatla alınmış əmtəə nişanındakı qrafik işarənin eynisini taksi xidmətində yox, taksi xidməti göstərən şirkətlər üçün çağrı mərkəzi xidməti üçün istifadə olunduunu bildirmiş və həm də şirkət adı olan əmtəə nişanındakı sözlərin başqası tərəfindən əmtəə nişanı olaraq

¹⁸ Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 24 Oktyabr 2016-cı il tarixli 2-1(103)-2315/2016 sayılı qərarı, [http://bakuappealcourt.gov.az/uploads/images/document/Nö_2-1\(103\)-2315-2016_08e865d5992d58b2a9bf46d03149bac0.pdf/](http://bakuappealcourt.gov.az/uploads/images/document/Nö_2-1(103)-2315-2016_08e865d5992d58b2a9bf46d03149bac0.pdf/) (son giriş tarixi 6 Dekabr 2016).

istifadə edilə bilməyəcəyini irəli sürmüşdür. İddiaçıya görə, mübahisəyə üçüncü şəxs kimi daxil olan "Call Center" MMC-nin istifadə etdiyi təsvirlər sabit olmayıb davamlı dəyişmiş, ona görə də əmtəə nişanları arasında qarışdırılma ehtimalı yaradan hər hansı bənzərlik yoxdur. Bundan əlavə, iddiaçı üçüncü şəxsin reklam jurnallarında əmtəə nişanını istifadə etməsinin sadəcə 189 nömrəli telefona zəng edərək taksi çağırmağa təşviqdən ibarət olduğu, başqa bir istifadənin mövcud olmadığını bildirmiş və qeydiyyat şəhadətnaməsində öz əmtəə nişanının ədəd hissəsinin sözlərlə birlikdə qorunduğunu məhkəmənin nəzərinə çatdırmışdır.

Apellyasiya Məhkəməsinin mübahisəyə münasibətinə görə, diqqətə alınmalı əsas məqamlardan biri Azərbaycan Respublikası Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi ilə "Call Center" MMC arasında bağlanan "Nömrə qaynaqlarının ayrılması və istifadəsi" haqqında 25.12.2009 tarixli müqaviləyə əsasən, mübahisədə üçüncü şəxs olan "Call Center" MMC-yə 189 telefon nömrəsi ayrılmışdır. Məhkəmənin qərarında adı verilən 4 reklam jurnalında "Taksi Sifarişi Xidməti 189" kimi həmin üçüncü şəxsin xidməti reklam edilmişdir ki, Məhkəmə bu reklamı əmtəə nişanının istifadəsi üçün yetərli qəbul etmişdir. Qərarla həmçinin üçüncü şəxsin qeydiyyata alınmayan əmtəə nişanında onun həm "taksi sifarişi", həm də "taksi xidməti" göstərdiyinin aşkar olduğu xatırlanmış, lakin bu ifadələrin əmtəə nişanından müstəqil olaraq qorumaya sahib olmadığı da qeyd edilmişdir. Məhkəməyə görə, 2009-cu ildən bəri istifadə olunan "189" ədədi artıq ayırd edici elementə çevrilmişdir. Məhkəmə üçün əsas iki kriteriya bu mübahisədə ayırd edici elementin "189" ədədi olduğu və onun davamlı istifadəsi olmuşdur.

Yekun olaraq, Apellyasiya Məhkəməsi iddiaçının əmtəə nişanının Nitsa Sazişinə uyğun olaraq 39-cu xidmət sinfində¹⁹ qeydiyyata alınacağı halda, "Call Center" MMC-nin qeydiyyata alınmamış, ancaq istifadə olunmuş əmtəə nişanı ilə eyni və yaxud bənzər xidmət sinfində istifadə olunan eyni əmtəə nişanı olacağı və qarışdırılma ehtimalı yaranacağı ilə əsaslandıraraq, 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisad Məhkəməsinin qərarını dəyişdirmədən saxlamışdır.

Bizim yanaşmamız, tək bir ədəddən ibarət əmtəə nişanlarının qeydiyyatında çətinliklərin yaranmasına baxmayaraq, bu mübahisədə taksi sifarişi xidməti üçün "Call Center" MMC-nin adına qeydiyyata alınmış telefon nömrəsinin reklam jurnallarında marketinqinin aparılması nəticəsində həqiqətən də, cəmiyyət üçün müəyyən səviyyədə tanınan əmtəə nişanına çevrildiyi üçün, iddiaçının əmtəə nişanı olaraq "189 Taksi Sifarişi Xidməti"-nin qeydiyyata alınması xalq arasında qarışdırılmaya və iddiaçının

¹⁹ Nitsa Sazişinin 39-cu xidmət sinfinin orijinal mətni üçün baxın, http://web2.wipo.int/classifications/nice/nicepub/en/fr/edition-20160101/taxonomy/class-39/?pagination=no&lang=en&mode=flat&explanatory_notes=show&basic_numbers=show/, (son giriş tarixi 6 Dekabr 2016).

haqsız rəqabət nəticəsində haqsız gəlir əldə etməsi ilə nəticələnəcəyi istiqamətindədir.

Haqqında bəhs etmək istədiyimiz və bazarda qarışdırılma ehtimalı yaradan digər bir hal çipsi istehsalında yeni sayıla biləcək Azərbaycan əmtəə nişanı "LİSS" və tanınmış əmtəə nişanı olan "LAY'S" nümunəsində göstərilə bilər. Mediada daha çox üzərində durulmuş bu məsələ əslində, məhsulların paketlərinin üzərindəki təsvirlərin ayırd edilməyəcək qədər oxşar olmasında cəmləşib. "LİSS" əmtəə nişanı Azərbaycanda "Arzuna" MMC tərəfindən bazara təqdim olunan çipsi markası, qarışdırılan əsas əmtəə nişanı olan "LAY'S" isə 1965-ci ildən bəri PepsiCo-nun sahiblik etdiyi Frito-Lay şirkətinin dünyada məşhur, tanınmış əmtəə nişanıdır. Mediada irəli çəkilən əsas bənzərliklər paket üzərindəki əmtəə nişanı adının qırmızı romb içərisində yazılması, "L" hərfinin yazı stili və əmtəə nişanları arasında fonetik səslənmə oxşarlığının olmasıdır. Məqalədə xüsusilə vurğulanan məqamlardan biri bu məhsulların alıcı qrupudur.

Fikrimizcə də, burada diqqətimizi çəkməli olan əsas xüsusiyyət bu əmtəə nişanının istifadə olunduğu məhsulların alıcılarının geniş kütləsinin uşaqlardan ibarət olduğu, uşaqların bu iki əmtəə nişanını nə dərəcədə qarışdırdığıdır. Bu nümunədə, əmtəə nişanı haqqına təcavüzün ən geniş yayılmış formalarından biri olan bənzər paketləmə, fərqli sözlərin istifadə olunması ilə birlikdə oxşar dizayn və paketlərdən istifadə mövcuddur. Haqqında məhkəmə mübahisəsi irəli sürülməyən bu əmtəə nişanından istifadə əmtəə nişanı haqqına təcavüzlə birlikdə haqsız rəqabət yaradaraq ümumilikdə ticari və iqtisadi fəaliyyətə ziyan vurur.

Nəticə

Azərbaycan Respublikasında əmtəə nişanlarını tənzimləyən yeganə qanun olan Əmtəə Nişanı Qanunu bu günün iqtisadi vəziyyəti və terminlərin verdiyi məna nöqtəyi-nəzərindən fərqli anlaşıla biləcək "əmtəə nişanı" (trademark) terminindən istifadəni uyğun görmüşdür. Xidmət nişanlarının da əmtəə nişanı olaraq qəbul edildiyini nəzərə alsaq, qarışıqlığın ortaya çıxmaması üçün "əmtəə nişanı" yerinə "nişan" termini, bizim fikrimizə görə, daha məqsədəuyğun olacaq.

Əmtəə Nişanı Qanunda üçüncü şəxslərin etiraz prosedurlarından uzaq tutulması qarışdırılma ehtimalı yarada biləcək əmtəə nişanlarının asanlıqla qeydiyyatla alınmasına gətirib çıxaran amillərdən biridir. Yalnız qeydiyyat üçün edilən müraciətdən xəbərdar olan üçüncü şəxslər inzibati icraatın ümumi qaydaları çərçivəsində və ya məhkəmə yolu ilə haqlarını tələb edə bilərlər.

Azərbaycan əmtəə nişanı qanunvericiliyində qarışdırılma ehtimalı müraciətdən imtinanın digər əsasları arasında tənzimlənmişdir. Başqa sözlə, qarışdırılma ehtimalı Patent İdarəsi tərəfindən Əmtəə Nişanı Qanununun 6-

cı maddəsinə müvafiq olaraq, təkbaşına yoxlanılan elementdir. Qarışdırılma ehtimalının yoxlanılmasında fikri əsas alınan tək qurum Patent İdarəsi və onun daxilindəki ekspertiza şöbələridir. Qarışdırılma ehtimalının nəzərdən keçirilməsi zamanı məhkəmə qərarlarındakı ümumi əmtəə nişanındakı sözlərin eyni və ya ayırd edilməyəcək qədər bənzərliyindən əlavə, paketlərin dizaynı, forması və məhsulların istiqamətləndiyi istehlakçı qrupu tərəfindən nə dərəcədə qarışdırılma ehtimalının yaranacağıdır. Qanun mətnində açıq şəkildə “xalq” və ya “cəmiyyətin maraqlı şəxslər dairəsi” ifadələrinə yer verilməsə də, məhkəmə qərarlarına baxdığımız zaman, kriteriya olaraq cəmiyyətin maraqlı şəxslər dairəsinin qəbul edildiyinin şahidi oluruq. Yəni qismən bir qarışdırılma da qarışdırılma ehtimalının var olduğunu təsbit etmək üçün kifayətdir. Ümumi olaraq, Azərbaycan əmtəə nişanı hüquq doktrinası və məhkəmə qərarlarında dəyərləndirmə üçün əsas alınan xüsusiyyətlər əmtəə nişanının orijinallığı, tanınmışlığı və hər bir əmtəə nişanının özünəməxsus istehlakçı qrupunda necə qəbul edilməsi səviyyəsidir.